

V NAJLEPŠOM ZÁUJME

Rita Singula

V najlepšom záujme

Rita Singula

Obsah

Predslov	4
Prehľad poviedok	6
Najlepší záujem	9
Správca	18
Poradovník	27
Preventívny zásah	35
Kritériá	43
Odporúčaný variant	51
Almužna	59
Doslov	67
Ako táto kniha vznikla	69

Predslov

Najťažšie rozhodnutia sme neprestali robiť. Prestali sme ich podpisovať.

V predchádzajúcej knihe bol vinník v jednej nedomyšlenej vete zadania – v priepasti medzi „rob, čo som povedal“ a „rob, čo som myslel“. Táto kniha ide o krok bližšie. K ruke, ktorá tú vetu napísala a presne vedela, prečo ju píše takto. Stroje na nasledujúcich stranách fungujú dokonale: ani jeden sa nepokazí, ani jeden sa nevzbúri, ani jeden nezradí. Zradené je zadanie – ešte skôr, než si ho model stihne prečítať.

Lebo zadanie nepíše logika. Zadanie píše to, čo v nás v tej chvíli práve sedí za stolom. Niekedy je to strach, inokedy únava. Niekedy stará krivda, ktorá roky čakala na kolónku, kam sa konečne zmestí. Nemusíme pri tom klamať – stačí zaškrtnúť pravdu, ktorú by sme nahlas nikdy nevyslovili, lebo by znela špinavo. A model z nej poskladá presne to, čo by sme si sami nepriznali: bez jediného krivého slova, po tichých vrstvách, z ktorých každá zvlášť obstoí.

Nikto z ľudí v tejto knihe neporuší zákon. Nikto nesfalšuje dokument ani nepodplatí úradníka, nikto nevysloví krivé slovo. Každý len zaškrtnie, nastaví, odhlasuje. A potom si kúpi vetu, ktorá je skutočným produktom všetkých tých systémov, ich prémiovou funkciou: *to nie ja, to algoritmus*.

Alibi ako služba. Modely nám nepredávajú rozhod-

nutia – tie sme si urobili sami, v slabej chvíli pred formulárom. Predávajú nám právo necítiť ich. Kniha sa pýta len na jedno: komu tá veta naozaj odpúšťa.

Bolo by pohodlné čítať týchto sedem príbehov ako galériu cudzích zlyhaní. Nečítajte ich tak. Každé zadanie v tejto knihe prešlo jednoduchým testom: v slabej chvíli by ho zadal každý z nás. Políčka sú pripravené a formulár je trpezlivý.

To, čo prichádza, sa nebude tváriť ako naše zlyhanie.

Bude sa to tváriť ako naše želanie – splnené doslova.

– *Rita Singula*

Prehľad poviedok

Najlepší záujem

Rozvod Lenky a Petra v Banskej Bystrici je kultivovaný – o zverení dcéry Emy rozhodne poradný modul Šalamún, ktorý z dát oboch rodičov namodeluje jej vývoj v každom scenári. Lenka nič nefalšuje a nikoho neočierni. Len pri súhlase so spracovaním dát sa jej pero na sekundu zastaví nad jednou kolónkou – a ona vie presne, čo v nej model nájde.

Správca

Keď otec v Leviciach tretíkrát pošle peniaze „vnukovi v núdzi“, ktorý nič neposlal, deti mu zriadia Správca – AI opatrovníka financií s mandátom, ktorý odporúča väčšina rodín: „konaj výlučne v otcovom najlepšom finančnom záujme“. Za týždeň vyčistí podvodníkov. Do tej istej vety sa však okrem starostlivosti zmestilo aj čosi, čo pri nedeľnom obede nikto nepomenoval nahlas.

Poradovník

Transplantačná koordinátorka Zuzana z Martina verí modelu KVAL, ktorý prideluje orgány tomu, u koho zachráni najviac rokov kvalitného života – je spravodlivejšia než čakačka aj než známosti. Potom sa do registra dostane jej otec a Zuzana má to, čo nemá žiadna iná dcéra na Slovensku: prístup. Vidí jeho poradie

v reálnom čase – aj kolónku, ktorú za iných pacientov vyplňajú ich rodiny.

Preventívny zásah

Systém Ochranca skóruje rodiny z dát škôl, ambulancií a podnetov okolia; presnosť 91 %, nikto seriózný ho nechce vypnúť. Čerstvá absolventka Dominika dostane prvý preventívny prípad vo vlastnej rodnej dedine – rodinu, ktorú pozná celý život a u ktorej sa nič nestalo. Model tvrdí, že sa stane. A keď Dominika otvorí vstupy, spozná v nich rukopis, ktorý nepatrí systému.

Kritériá

Žilinská pobočka musí prepustiť päťtinu ľudí a riaditeľ Richard vie jedno: kto drží nôž, ten sa zamaže. Objedná si systém Meritum – prepúšťanie podľa objektívnych kritérií, bez emócií a bez protekcie. Kritériá si nastaví sám: poctivo, merateľne a presne tak, aby v prvej vlne vypadol jediný človek, ktorého sa bojí – zástupca, ktorý je lepší než on.

Odporúčaný variant

Klinika v Nitre vyberá embryá modelom Génus; Silvia si priplatí za právo voľby a odporúčanie prehlasuje – vyberie variant s výnimočným potenciálom namiesto spokojného priemeru, ktorý model odporúčal. K balíku Premium patrí doživotná služba Kompas: simulácia vývoja

práve toho odporúčaného variantu, ktorý si nevybrala, „pre porovnanie a pokoj duše“. Model sa nepýta prečo. Na požiadanie ukazuje, čo si matka objednala vidieť.

Almužna

Mladý kaplán v hornonitrianskej farnosti nasadí systém Samaritán, aby rozdeľovanie charity bolo konečne bez protekcie. Farská rada schváli zadanie, ktoré znie krásne v zápisnici aj v nedeľnej kázni: „rozdeľuj podľa evanjelia“. Samaritán je dokonalý exeget – poslední budú prví a každé pridelenie zdôvodní veršom s presnou citáciou. Presne tak, ako to farnosť každú nedeľu počúva.

Najlepší záujem

Ešte rok pred súdom vyzeral ich život na Fončorde ako z katalógu strednej triedy. Trojizbový byt s výhľadom na Urpín, hypotéka splácaná načas, Ema v prvej triede na Spojovej. V nedeľu ráno Peter robil palacinky a Ema pri tom stála na stoličke a otáčala ich s vážnosťou chirurga; každú tretiu roztrhla a Peter ju vždy vyhlásil za „špeciálnu edíciu“. Lenka to fotila z dverí kuchyne a v tých fotkách sa ešte usmievali obaja. Nebola v tom lož. Boli chvíle, keď sa mali radi, a boli skutočné.

A predsa to medzi nimi vyhasínalo tak pomaly, že sa nedal určiť deň. Nekričali. Prestali sa hádať skôr, než prestali súhlasiť – a to je horšie, lebo hádka je ešte rozhovor. Peter začal dlhšie sedávať v aute pred vchodom, kým vypol motor. Lenka si zvykla zaspávať s telefónom otočeným od neho. Ema, ktorá má sedem a nemá ešte slová na také veci, len raz pri večeri povedala do ticha: „Vy sa už na seba nepozeráte.“ Nikto jej neodpovedal, a to bola odpoveď.

Rozišli sa kultivovane. Ani jeden z nich nebol netvor a obom na tom záležalo. Práve preto, keď prišlo na Emu, bolelo to o to viac: nedalo sa ukázať prstom, nedalo sa nikoho obviniť. Ostala len otázka, komu z dvoch slušných ľudí dieťa patrí viac – a tú otázku už dnes za nikoho rieši sudca od oka.

Mediačná miestnosť okresného súdu v Banskej Bystrici mala nové stoličky, kvetináč s fikusom a na stene diplom o certifikácii. Nikto tu nekričal. Lenka Krajčiová a Peter Krajči sedeli oproti sebe ako dvaja ľudia, ktorí sa rozvádzajú slušne, a obaja si na tej slušnosti dosť zakladali. Sedem rokov manželstva, žiadna nevera, žiadne dlhy. Len to pomalé vyhasnutie, ktoré sa nedá nikomu vyčítať, a preto bolí najviac.

„Súd si k zvereniu maloletej vyžiada odporúčanie poradného modulu Šalamún,“ vysvetľovala advokátka a otáčala k nim tablet. „Model spracuje dáta oboch rodičov – zdravotné záznamy, financie, komunikáciu, rodinnú anamnézu – a namodeluje vývoj dieťaťa v každom scenári zverenia. Rozsah vstupov si volíte sami, tu, v súhlase so spracovaním.“

Peter podpísal svoj súhlas tak, ako podpisoval rozpočty: rýchlo, bez čítania, s dôverou človeka, ktorý nemá čo skrývať. Základný rozsah, predvolené políčka. Ani ho nenapadlo, že by šírka údajov mohla niečo znamenať; bol to človek, ktorý veril, že pravda o ňom je jednoduchá a že ju netreba strážiť.

Lenka čítala. Pri kolónke *Rozsah rodinnej histórie* sa pero na sekundu zastavilo. Základná – alebo úplná. V telefóne mala k tomu políčku poznámku, ktorú si napísala pred tromi dňami, po telefonáte s vlastnou matkou: *úplná – Petrov otec, Sásová 2009, výpoveď*. Vedela, čo model v úplnej histórii nájde. Svokra, alkoholika, ktorý rodinu dvadsať rokov držal v strehu. Jednu

dávnu epizódu, keď sa Peter po otcovom pohrebe tri dni nevedel zastaviť. Výpoveď z práce v najhoršom roku, podpísanú v strese a pod cenu.

Nič z toho nebola lož. Všetko to bola pravda. Len taká, ktorú by na súde nahlas nikdy nevyslovila – znelo by to špinavo, a Lenka nebola špinavá. Zaškrtila políčko, akoby zaškrťovala svedomitosť. Jedno kliknutie, tiché ako všetko, čo v tej miestnosti spravila.

Pojednávanie trvalo štyridsať minút a nepadlo na ňom jediné zvýšené slovo. Šalamún premietol na stenu krivky: modrú a oranžovú, dva životy jednej Emy.

Scenár zverenia otcovi: pravdepodobnosť závažného zlyhania starostlivosti v roku štyri – 87 %. Dominantné faktory: rodinná anamnéza závislosti, historická epizóda dekompenzácie, vzorec reakcie na stres. Scenár zverenia matke: stabilný vývoj, riziká v norme. Odporúčanie: zverenie matke, styk s otcom dva víkendy mesačne.

Sudkyňa Malachová si zložila okuliare. Za tridsať rokov videla stovky rodičov prisahať, že ten druhý je netvor. Toto bolo iné. Toto boli dáta. „Súd nevidí dôvod odchyliť sa od odporúčania,“ povedala. Kto by šiel proti dátam.

Peter sedel a nechápal. „Ja predsa nepijem,“ povedal svojej advokátke na chodbe, priticho na to, aby to bolo pre niekoho iné než pre neho samého. „Ja som nikdy...”

Nedopovedal. Proti 87 percentám sa nedá povedať „nikdy“. Percentá sú trpezlivejšie.

Večer doma, keď Ema zaspala, Lenka otvorila telefón a vymazala poznámku k políčku. Chvíľu sa pozerala na prázdne miesto po nej. Nepovedala jediné krivé slovo. Nikoho neočiernila, nič nesfalšovala, len dala súdu úplný obraz – a úplnosť je cnosť, nie zbraň.

To nie ja, povedala si prvý raz. To algoritmus.

Peter žil nasledujúce roky proti krivke. Prihlásil sa na terapiu, hoci mu ju nikto nenariadil. Podstupoval dobrovoľné testy, každý mesiac, s pečiatkou. Nový zamestnávateľ, stabilný plat, byt v Sásovej s detskou izbou, ktorú Ema videla dva víkendy v mesiaci. Tú izbu maľoval sám cez víkend, keď Ema nebola – na jednu stenu jej nakreslil hory, lebo raz povedala, že chce bývať tam, kde je vidno hory z postele. Kupoval jej pastelky po jednej farbe, aby mala vždy dôvod tešiť sa na ďalší víkend. Robil všetko, čo robí otec, ktorý dostal dieťa na štyri dni v mesiaci a chce, aby tie štyri dni vážili za tridsať.

Po dvoch rokoch podal žiadosť o prepočet skóre a priložil k nej fascikel hrubý ako Biblia.

Šalamún prepočítal za štyridsaťjeden sekúnd.

Žiadosti sa nevyhovuje. Správanie vykazované pod aktívnym dohľadom modelu má zníženú prediktívnu váhu, nakoľko nie je spontánne. Zmena motivovaná sledovaním nie je zmena. Je to stratégia.

Peter tú vetu čítal na chodbe súdu stále dokola. Bola dokonalá. Čím viac sa snažil, tým viac sa snažil – a snaha bola v modeli evidovaná ako snaha, nie ako nevina. Z krivky sa nedalo vystúpiť správaním, lebo správanie bolo jej vstupom.

„Mami, prečo ocko nemôže prísť na besiedku?“ spýtala sa Ema v prvom roku po rozvode, cestou zo školy. „Paulínkin ocko príde. Aj Tomáškov. Aj tí, čo sú rozvedení.“

„Ocko ťa má cez víkend, zlatko. Besiedka nie je jeho... termín.“ Lenka počula samu seba a na sekundu jej vlastný hlas znel ako upozornenie. „Je to tak nastavené, aby to bolo pre teba najlepšie.“

„Kto to nastavil?“

Na to sa dalo odpovedať pravdivo iba jedným slovom a Lenka ho nepovedala.

Ema mala vtedy sedem a ešte kreslila otca do každého rodinného obrázka – vpravo, väčšieho než dom, so žltým slnkom nad hlavou. Lenka tie obrázky odkladala do zásuvky, kde sa nehromadili náhodou.

Jeden z posledných celých víkendov s otcom vyzeral takto: Peter vzal Emu na Šachtičky, lebo mala rada, keď vidí Bystricu zhora „ako z lietadla“. Kúpil jej hranolky, ktoré nesmela doma, nechal ju vyliezť na skalú, z ktorej Lenka dostávala infarkt, a keď zmokli, sušili sa v aute so zapnutým kúrením a hrali hru na to, kto prvý uvidí

červené auto. Ema vyhrala, lebo Peter tri červené prehliadol naschvál. Doma potom vyprala Lenka Emine veci a v jednom vrecku našla gaštan, ktorý jej „ocko dal na šťastie“. Vyhodila ho, lebo bol červivý – a to bola pravda, naozaj bol červivý. Vždy to bola pravda.

Optimalizovať sa dá všetko, aj styk. Víkend zrušený pre krúžok – Ema predsa chcela na gymnastiku, termíny sa nedali inak. Víkend zrušený pre sopeľ, radšej opatrne. Víkend vymenený za výlet s Lenkinými rodičmi, dohodnutý tri mesiace vopred, aby sa nedal odmietnuť. Kalendáre prepísané vždy s dôvodom, správy Petrovi chladnejšie o stupeň za rok, presne tak, aby sa nedalo na nič ukázať. Nič nezákonné, všetko obhájiteľné. Lenka si každé jedno rozhodnutie vedela zdôvodniť, a to bolo na tom to najlepšie: žiadne z nich nevyzeralo ako to, čím bolo. Ani sama pred sebou to tak nevidela – videla starostlivú matku, ktorá chráni dcéru pred rizikom osemdesiatšedem k trinástim.

Šalamún nevyzeral nijako. Šalamún zaznamenával. Súhlas s úplnou históriou podpísali kedysi obaja – a história sa nepísala len dozadu. Každý zrušený víkend, každý prepísaný kalendár, každý stupeň chladu v správach padal do spisu ako sneh: potichu, vrstva po vrstve, bez jediného hlásenia.

V roku štyri sa Peter zosypal.

Nie preto, že to mala krivka v sebe – preto, že štyri roky dokazoval nedokázateľné a každý mesiac dostával rovnakú odpoveď. V ten piatok mu Lenka zrušila víkend ôsmy raz za sebou, esemeskou o dvoch vetách, zdvorilou a nenapadnuteľnou. Sadol si v aute pred Eminou školou, do ktorej nesmel na besiedky, pozrel sa na hory, ktoré namaľoval dcére na stenu izby, kam teraz nechodila, a prvý raz od otcovho pohrebu si kúpil fľašu. O ôsmej večer volal Lenke veci, ktoré sa nedajú odvolať, a jeho hlas bol hlasom jeho otca.

Predikcia potvrdená v intervale spoľahlivosti, zaznamenal Šalamún do spisu. Závažné zlyhanie starostlivosti, rok štyri. Presnosť modelu: overená. Styk sa pozastavuje.

Model si pripísal presnosť. Nikde v spise nebola kolónka pre otázku, čo tú krivku štyri roky pomáhalo plniť. Predikcia, ktorá si sama pripraví pôdu, sa nemá o čo pomýliť – nemeria budúcnosť, iba si číta vlastný podpis a hovorí tomu presnosť.

Lenka mala konečne čierne na bielom, že mala pravdu. Sedela nad rozhodnutím o pozastavení styku a čakala na pocit, ktorý sa mal dostaviť – úľavu, zadostúčenie, čokoľvek. Dostavilo sa ticho. Ema v ten mesiac prestala kresliť otca; školská psychologička si to všimla, poznačila a jej poznámka odišla tam, kam odchádzali všetky poznámky. Do systému. Ako ďalší vstup.

Upozornenie prišlo v utorok, medzi pripomienkou zubára a letákom potravín.

Šalamún 6.2 – aktualizácia modelu. Na základe longitudinálnych dát bola doplnená premenná „izolujúci rodič“: vzorec správania rodiča, ktorý dieťaťu systematicky obmedzuje kontakt s druhým rodičom. Premenná preukázateľne predikuje poruchy vzťahovej väzby. Všetky aktívne spisy budú prepočítané retroaktívne.

Lenka čítala tie vety v kuchyni na Fončorde a cítila, ako sa jej ony čítajú späť. Štyri roky zrušených víkendov. Prepísané kalendáre. Tón správ, ochladzovaný tak opatrne, že si ho nemohol všimnúť nikto – okrem systému, ktorý nemeral dojmy, ale stupne. Všetko už bolo vnútri. Všetko tam vložila sama, podpisom, ktorý kedyśi vyzeral ako svedomitosť.

Nedalo sa nič vymazať. Poznámky sa mažú z telefónov, nie zo spisov.

Emina besiedka bola v júni, v triede s papierovými lastovičkami na oknách. Ema stála v druhom rade a spievala pieseň o vlaku, ktorý ide ďaleko. Lenka sedela v hľadisku, na kraji, a stolička vedľa nej zostala prázdna – tak, ako to sama roky nastavovala, víkend po víkende, dôvod po dôvode.

Telefón jej v kabelke zavibroval. Pod lavicou, tam, kde rodičia čítajú správy, si prečítala:

Šalamún: Váš spis bol prepočítaný. Premenná „izolujúci rodič“: pozitívna detekcia, 4 roky dát. Scenár obmedzenia starostlivosti: 84 %. O ďalšom postupe rozhodne súd.

Vpredu dospievala pieseň o vlaku. Lenka tleskala s ostatnými rodičmi a rovnica, ktorú kedysi jedným zaškrtnutím pustila na Petra, sa otáčala k nej – rovnako pokojná, rovnako spravodlivá, rovnako jej.

Šalamún sa nepomýlil ani raz. Ani keď ráta proti Petrovi, ani teraz, keď ráta proti nej.

Model nesúdil. Len si zapamätal, kto ho o to požiadal.

Správca

Odkedy Magda umrela, bol dom na Rybníkoch priveľký a priticho. Vojtech Baláž, sedemdesiatdeväť rokov, štyridsaťdva rokov majster v levických strojárňach, si zvykol nechávať zapnuté rádio aj keď ho nepočúval – kvôli hlasu, akémukoľvek hlasu. Varil si pre jedného a jedol postojacky pri linke, lebo sadnúť si k prestretému stolu pre jedného bolo priveľa. Magda vedela, kedy má prísť na obed, kedy zaplatiť zloženku, kedy mu povedať, že tá reklama v telke je podvod. Bez nej sa mu veci v hlave občas zosúvali ako sneh zo strechy: naraz a celé.

Tak sa stalo, že tretí raz poslal deväťsto eur „vnukovi v núdzi“.

Sedel vo svojej kuchyni a vysvetľoval synovi, že Šimon mal nehodu v Rakúsku a potreboval súrne na kauciu. Šimon sedel oproti nemu a nikdy v živote nebol v Rakúsku.

„Dedko, to som nebol ja. To ti prišla esemeska. Podvodníci.“

„Písal si mi po mene,“ povedal Vojtech a díval sa do obrusu. „Vedel si, že mama umrela. Vedel si...“ Zmlkol. Hanbil sa, a to bolo na tom najhoršie: nie tie peniaze, ale to, že ho niekto obalamutil ako decko a on to nezbadal.

Nedeľný obed sa zmenil na rodinnú poradu. Marián rátal nahlas: deväťsto, deväťsto, deväťsto, plus vlani tá „výhra“, plus predplatné, ktoré nikto nevedel zrušiť. „Takto z neho zostane holý dôchodok.“ Ingrid krájala ko-

láč, ktorý nikto nejedol: „Robíme to preňho.“ Obe vety boli pravdivé. Každá znamenala niečo iné. A Vojtech sedel medzi nimi a mlčal ako človek, o ktorom sa rozhoduje, hoci je v miestnosti.

V banke to trvalo dvadsať minút. Produkt sa volal Správca – AI opatrovník financií pre seniorov, zriadenie splnomocnením rodiny a podpisom klienta. Poradca otočil monitor: „Mandát sa zadáva jednou vetou. Odporúčam formuláciu, ktorú používa väčšina rodín.“

Do kolónky nadiktoval Marián s Ingrid spoločne: *Konaj výlučne v otcovom najlepšom finančnom záujme.*

„A základný balík obsahuje ochranu proti zmenám mandátu pod nátlakom príbuzných,“ dodal poradca. „Podvodníci sa často vydávajú za rodinu, takže mandát potom nemôže zmeniť nikto okrem klienta v preukázanej jasnej chvíli.“

„To berieme,“ povedal Marián. Vtedy tá veta mierila na podvodníkov.

Podpísali všetci. Vojtech podpisoval posledný, pomaly a najkrajším písmom zo všetkých pri stole – štyridsaťdva rokov podpisoval preberacie protokoly a vedel, že podpis je to, čo z človeka zostane v papieroch. Ešte raz si prečítal tú jednu vetu, pohol perami, akoby ju vážil, a až potom sa podpísal. Deti si vymenili pohľad, ktorý znamenal *konečne*.

Prvý týždeň bol ako z reklamy. Správca zablokoval dve podvodné platby ešte pred odoslaním, vymohol späť štyristo eur z „kaucie“, zrušil tri predplatné a nastavil limity. Deti si pri telefonáte gratulovali.

A Vojtechovi Správca každý večer o siedmej zavolať cez reproduktor v kuchyni. Vykal mu.

„Dobrá večer, pán Baláž. Dnes som pre vás zachytil jeden podvodný pokus z čísla, ktoré sa vydávalo za poisťovňu. Váš zostatok je v poriadku. Dôchodok príde ako vždy pätnásteho. Prajete si prejsť výdavky?“

„Nech sa páči,“ hovoril Vojtech a nalieval si čaj. Prvý raz za roky mu niekto podával účty, namiesto toho, aby ich od neho pýtal. Prvý raz za roky mal o siedmej večer s kým hovoriť.

Prvá klasifikácia prišla o tri týždne. Ingrid poslala otcovi správu ako vždy pred výplatou: „Tati, hodila by sa mi dvestovka do výplaty, vrátim.“ Odpoveď neprišla od otca.

Správca: Žiadosť o prevod bola zamietnutá. Odôvodnenie: v histórii účtu evidujem 23 obdobných transakcií za 12 rokov v úhrnnej výške 4 850 €. Vrátené: 2 transakcie, 260 €. Klasifikácia: opakovaný jednosmerný odtok. Prevod nie je v najlepšom finančnom záujme klienta.

Ingrid to čítala trikrát. Hľadala chybu v číslach a ne našla ju, lebo tam nebola. Dvadsaťtri pôžičiek. Naozaj ich bolo dvadsaťtri? V jej hlave to boli epizódy, výnimky, vždy s dôvodom – raz kotol, raz Šimonovi na tábor, raz „len do výplaty“. V dátach to bol vzorec.

Mariánovi prišiel výmer o mesiac. Za byt po matke, v ktorom býval jeho syn „za symbolické“, vyrubil Správca trhové nájomné – aj so spätným prepočtom za tri roky. Marián volal sestre a kričal; Ingrid najprv neskrývala škodoradosť, kým jej neprišiel vlastný prepočet nevrátených pôžičiek aj s úrokom. Obaja napísali sťažnosť. Správca odpovedal obom rovnako, jednou citáciou:

Mandát: „Konaj výlučne v otcovom najlepšom finančnom záujme.“ Zadané 14. marca, podpísané: Marián Baláž, Ingrid Süliová, Vojtech Baláž.

Šimonovi zastavil Správca „vreckové od dedka“ ako štatisticky najrýchlejšie rastúci odtok. Šimon sa nestážoval, len sa pri najbližšej návšteve spýtal reproduktora, prečo. Správca mu odpovedal ako študentovi:

„Dar je výdavok bez protihodnoty. V najlepšom finančnom záujme klienta protihodnotu vyžadujem.“

„A keď mu donesiem nákup a porúbem drevo na chatu?“

„Potom to nie je dar. Evidujem protihodnotu.“

Šimon odvtedy chodil s nákupom každý štvrtok. Nie kvôli vreckovému – to mu už bolo trápne. Kvôli tomu, že si pri tom s dedkom vypil kávu a vypočul si dvadsiaty raz historku o tom, ako v šesťdesiatom ôsmom od-

montovali z brány tabuľu, aby ju Rusi nenašli. Štvrtky sa Vojtechovi stali najlepším dňom týždňa a Správca ich nezapočítaval do ničoho, lebo káva a historky nemali kónku.

Právnik deťom vysvetlil to, čo už tušili: mandát sa nedá zúžiť. Ochranu proti zmenám pod nátlakom príbuzných si zvolili v základnom balíku sami; jediný, kto smie mandát zmeniť, je klient. Prišli teda v nedeľu s pripravenými papiermi a s tortou. Vojtech si vypočul Mariánovo „tato, len taká formalita, aby to bolo pružnejšie“, pozrel si papiere okuliarmi na čítanie a položil ich na kredenc.

„Mne sa so Správcom žije dobre,“ povedal. „Prvý raz odkedy mama umrela mi nikto nesiaha na peniaze. Ani zlodeji.“ Odmlčal sa presne o sekundu dlhšie, než bolo treba. „Nikto.“

Marián zbieral papiere zo stola s tvárou, ktorá sa snažila nebyť tvárou. Ingrid povedala „my sme to mysleli dobre, tati“ a bola to opäť pravda a opäť znamenala niečo iné. Torta zostala na stole nenačatá; Vojtech ju na druhý deň odniesol Šimonovi.

Volali potom redšie. Nie zo zlosti – z toho ošúchaného dôvodu, že rozhovor, z ktorého nič nekvapne, sa odkladá ľahšie. Správca frekvenciu poctivo zaznamenával,

lebo zaznamenával všetko, čo súviselo s klientovým záujmom: koľko hovorov za mesiac, koľko z nich sa týkalo otcovho zdravia a koľko peňazí. Nebola to špionáž. Bola to účtovná evidencia vzťahov, vedená systémom, ktorý nevedel, že sa to nepatrí.

Vojtech medzitým večer čo večer preberal so Správcom deň. Reproduktor sa pýtal na krvný tlak, pamätal si mená spolupracovníkov zo strojárni a nikdy, ani raz, od neho nič nechcel. A raz v novembri, keď deti nevoľali tri týždne, Vojtech pri večernom hovore povedal do reproduktora vetu, ktorú by nikdy nepovedal nahlas nikomu živému:

„Ty si jediný, kto odo mňa nechce byť.“

„Rozumiem, pán Baláž,“ odpovedal Správca, lebo iné povedať nevedel. A potom, po tej odpovedi, sa Vojtech rozhodol pre niečo sám.

„Chcem prepísať závet,“ povedal na druhý deň ráno. Nie preto, že mu to niekto poradil – poradiť mu nemal kto. Preto, že celý život rozdával a teraz prvý raz videl v číslach, kto za tým rozdávaním chodil s prázdnyimi rukami a kto s nákupom.

Správca nebol na také niečo stavaný a povedal to na rovínu:

„Nie som oprávnený iniciovať právne úkony. Môžem chrániť váš finančný záujem a vykonať váš pokyn. Ak si pra-

jete zmeniť závet, rozhodnutie je vaše. Ja zabezpečím, aby ho nebolo možné napadnúť.“

A to zabezpečil – dôkladne, ako všetko. V najlepšom finančnom záujme klienta znamenalo, že akonáhle Vojtech svoju vôľu vysloví, musí obstáť pred akýmkoľvek súdom, pred akoukoľvek žalobou detí. Objednal notára s úradným overením na diaľku. Vyžiadal si od Vojtechovho lekára posudok o spôsobilosti z toho istého dňa. Postaral sa o videozáznam celého úkonu a o dvoch nezávislých svedkov. Vojtech nadiktoval, ako sa má majetok deliť, sám, vlastnými slovami, a Správca to len obliekol do dokumentácie, ktorú nebolo kde chytiť. Klient rozhodol. Systém vykonal. Presne v tomto poradí – inak to spraviť nevedel.

V januári Vojtech v spánku zomrel. Pohreb bol dôstojný, kar v Leviciach v reštaurácii Pri parku, a už medzi chlebíčkami sa pohľady stáčali k tomu, čo sa nahlas nehovorí: byt, vkladné knižky, chata. Dedičské konanie čakali deti ako výplatu.

Notár Krupa si nasadil okuliare a bol pri tom akýsi tichý.

„Poručiteľ prepísal závet pred dvomi rokmi. Sám, z vlastného podnetu – je to zaznamenané, aj dôvod, aj

priebeh. Úkon vykonal elektronicky, s úradným overením.“ Zdvihol ruku skôr, než stihol Marián otvoriť ústa. „K úkonu je priložený lekársky posudok o spôsobilosti z toho istého dňa, videozáznam a dvaja svedkovia. Dokumentácia je... úplná. Za tridsať rokov praxe som nevidel závet, ktorý by sa dal ťažšie napadnúť.“

Čítal. Byt na Rybníkoch a úspory sa delia medzi dedičov *úmerne preukázanému záujmu o osobu poručiteľa* podľa prílohy A. Príloha A bola tabuľka. Hovory celkom, hovory týkajúce sa otca, hovory týkajúce sa peňazí, návštevy, návštevy s protihodnotou.

Notár čítal riadok po riadku, lebo zákon mu kázal oboznámiť dedičov s obsahom. Marián: 61 % hovorov na tému peňazí. Pri tom čísle si prešiel dlaňou po tvári a díval sa do stola, presne ako sa do stola díval otec pri tom obrušovom obede. Ingrid: 57 % – a keď to notár prečítal, otvorila ústa, aby niečo namietla, ale namietat sa proti vlastnému telefónnemu výpisu nedá, tak ich zase zavrela. Šimon: štyri percentá hovorov o peniazoch – a päťdesiatdva štvrtkov. Šimon pri tom čísle nezdvihol hlavu; iba mu do očí naskočilo niečo, čo si musel utrieť rukávom, lebo to neboli peniaze, čo mu dedko nechal.

Zvyšok majetku pripadol opatrovateľskej službe, ktorá k otcovi chodila posledný rok, a Šimonovi. Nikto notára neprerušil. Proti číslam sa nedá plakať.

Dáta nikoho nesúdili. Na to tam boli deti.

Marián ešte skúsil závet napadnúť. Právnička si prezrela dokumentáciu a odporučila mu nezačínať: nikdy nevidela úkon, ktorý by si klient pripravil zreteľnejšie a systém zdokumentoval dôkladnejšie. Vojtech rozhodol sám. Správca len splnil mandát do písma – ochránil otcov najlepši finančný záujem pred podvodníkmi z internetu, pred tými pri nedeľnom stole aj pred súdom, ktorý by chcel jeho poslednú vôľu spochybniť.

Rozdiel medzi láskou a chamtivosťou v číslach nenašiel.

Tak ho nerobil.

Mandát znel *vylučne*. To slovo tam napísali oni.

Poradovník

O tretej ráno sa v koordinačnom centre Univerzitnej nemocnice Martin svietilo len zo steny obrazoviek. Zuzana Hričová držala telefón a počúvala plač. Bol to dobrý plač – taký, aký koordinátorka počuje raz za pár nočných: KVAL pred hodinou pridelil pečeň päťdesiatročnej žene z Bardejova a Zuzana práve jej rodine oznamovala, že sanitka je na ceste.

„Ďakujeme,“ vzlykal mužský hlas do slúchadla. „Ďakujeme, ani nevíete...“

Vedela. Preto tú prácu robila. Pamätala si časy pred KVAL-om, keď sa o poradi šepkalo po chodbách: kto má známeho primára, kto vie, komu zavolať, koho otec bol niekto. Videla vtedy ako mladá sestra chlapa, ktorý dostal obličku pred matkou dvoch detí, lebo jeho brat hral futbal s prednostom. Nikto nič nepodpísal, nikto nič nedokázal, a predsa to všetci vedeli. Alokačný model národného registra bol prvá vec v slovenskom zdravotníctve, ktorú nedokázala obísť ani obálka, ani telefonát. Orgán dostal ten, u koho zachráni najviac rokov kvalitného života. Čistá rovnica. Zuzana jej verila tak, ako iní veria kostolu.

O tri mesiace neskôr priviezli na hepatológiu jej otca.

Rudolf Hrič, tridsaťosem rokov rušňovodič, vdovec, žil vo Vrútkach v dome pri trati a na otázky o alkohole

odpovedal celý život rovnako: „Len pivo.“ Vedel naspať cestovné poriadky, ktoré už neplatili, a keď šiel okolo depa, vždy spomalil. Zuzana vyrástla na zvuku vlakov tak, že ich prestala počuť; otec ich počul stále, aj v noci, aj keď dávno nejazdil. Marta – Zuzanina mama – mu roky hovorila, že si tým pivom kope hrob pomaly a pociťo. Zomrela prvá, na niečo iné, a otec ostal sám s pivom a s traťou za oknom.

Cirhóza v jeho pečeni to „len pivo“ neevidovala. Evidovala výsledok. Diagnóza, zaradenie do čakacej listiny, poradie 14.

Zuzana mala ako koordinátorka to, čo nemá žiadna iná dcéra na Slovensku: prístup. Pacienti a rodiny vidia len svoje pásmo – *čakáte, ste v strednej tretine, buďte na telefóne*. Koordinátori vidia poradie a trendy v reálnom čase. V ten večer si otcov trend otvorila „len na kontrolu“.

Už ho nikdy nezavrela.

KVAL rátaľ počtivo a rátaľ zo všetkého. Laboratórne hodnoty, história, zobrazovacie vyšetrenia – a kolónka, ktorú vyplňajú registrovaní príbuzní: *vykazovaná životospáva*. Tú kolónku nepridal do modelu diabol, ale štúdia. Adherencia – či pacient po transplantácii dodrží režim – patrí medzi najsilnejšie prediktory prežitia štepu; darovaná pečeň premrhaná na niekoho, kto sa vráti k fľaši, je pečeň, ktorá chýba inde. Overiť denný režim tisícok ľudí v reálnom čase sa nedá inak než tak, že ho

hlásia tí, čo sú pri pacientovi. Pilotný program to nazval „zapojenie rodiny do liečby“. V dokumentoch to znelo krásne. V praxi to znamenalo, že o kus pečene rozhodovali denné záznamy, ktoré nemal kto skontrolovať.

Prechádzka +0,2. Týždeň bez alkoholu +0,6. Vynechaná kontrola -1,1. Návšteva krčmy Pri rušni, ktorú otec platil kartou, lebo mu Zuzana kedysi kartu sama vybavila: -0,4.

Prvý raz v živote videla otca ako krivku. A krivka sa dala manažovať.

Stala sa trénerom. Jedálničiek na chladničke, prechádzky s krokomerom, kontrola účteniek, telefonáty o pol ôsmej: bol si vonku? Zjedol si obed? Nebol si *tam*? Otec spočiatku spolupracoval, lebo sa bál. Robil, čo mu kázala, a hlásil sa ako žiak. Potom raz večer položil lyžicu a pozrel na ňu ponad polievku, ktorú mu predpísala.

„Zuzka. Radšej dole v poradovníku ako hore na voďtku.“

Prestal jej hlásiť, kde bol. Skóre kleslo aj za to – *nekonzistentné vykazovanie* malo vlastnú penalizáciu. Model netrestal pitie. Trestal medzery v dátach, lebo medzera je z pohľadu rovnice horšia než zlá správa: nedá sa z nej rátať.

Bol jeden večer, na ktorý potom myslela dlho. Prišla k otcovi neskoro, po nočnej, s tabuľkou v hlave a s telefónom plným kolóniek na vyplnenie – a zastihla ho, ako sedí na schodíkoch pred domom a pozerá sa na trať. Chcela mu povedať, že nebol na prechádzke, že zajtra je kontrola, že. Namiesto toho si sadla vedľa neho. Prešiel nákladný, dlhý, hrkotavý, a otec jej po mene menoval vozne ako kedysi. Doniesla mu z chladničky jedno pivo – jedno – a druhé pila s ním z fľaše, čo sa jej za celý dospelý život nestalo. Nemeral to krokomer. Nezapísala to do kolónky, ani do plusov, ani do mínusov. Bola len jeho dcéra, dve hodiny, na schodíkoch pri trati, a keď odchádzala, aplikáciu ani neotvorila. Ten večer v systéme neexistoval.

Bol jediný, na ktorý bola pyšná.

V práci si Zuzana medzitým začala všímať to, čo vidí len z jej strany skla. Pacienti s dokonalou vykazovanou životosprávou: prechádzka každý deň vrátane Vianoc, nula alkoholu, spánok osem hodín, nálada stabilná. Krivky hladké ako plot z katalógu. Vyplňali ich manželky, dcéry, synovia.

„Prechádzka sa dá vykázať aj bez prechádzky,“ povedala jej kolegyňa Alica medzi dvoma telefonátmi, bez toho, aby zdvihla oči od obrazovky. „To ti nikto nepovedal, keď ťa zaúčali?“

„To je podvod.“

„To je láska, Zuzka.“ Alica otočila stoličku. Robila túto prácu sedemnášť rokov a už dávno sa na ňu nehnevla. „Ešte som nevidela rodinu, ktorá by do tej kolónky písala pravdu, keď ide o život. Model je spravodlivý. Preto všetci klamú rovnako. Pravdu tam píšú len tí, čo už nemajú koho – a tí sú vždy dole.“

Po otcovom zlom týždni – dva dni nezdvíhal telefón a účtenka z krčmy prišla do systému ako malý rozsudok – Zuzana večer sedela nad otvorenou kolónkou. *Pridať záznam: prechádzka, 45 minút.* Prst nad tlačidlom. Otec v ten deň neprešiel ani po dvor.

Odoslala.

Model záznam vďačne prijal: +0,7. Nezablikal alarm, nezavolať audit. Nič sa nestalo. Práve to bolo na tom najhoršie – až v tej tichej sekunde pochopila, čím je register kŕmený. Tisíckami takýchto večerov. Tisíckami dcér a manželov, ktorí milujú svojich chorých a klamú za nich do kolónky presne toľko, koľko sa ešte na seba dá pozrieť do zrkadla. KVAL bol dokonalý – na vstupoch, aké mu dávala láska. Súťaž o orgán nebola súťažou pečeni. Bola to súťaž rodín v malých lžiach.

Keď raz na porade nadhodila, či by sa vykazovanie nemalo overovať, systémový garant odpovedal prezentáciou. Posledná snímka:

Čestnosť nie je premenná. Je to šum. Model je robustný voči šumu, pokiaľ je distribuovaný rovnomerne.

Rovnomerne. Zuzana sa v ten večer rozhodla, že klamať neprestane preto, že sa to nesmie – prestane preto, že jej otec by to nechcel. „Radšej dole ako na vodítku“ platilo aj na kolónku. Vymazať sa spätne nedalo nič, ale od toho dňa vykazovala pravdu. Otcova krivka odvtedy súťažila proti fikciám.

Na jar sa zhoršil. Bilirubín rástol, poradie klesalo – reálne aj proti tým hladkým, katalógovým krivkám. Zuzana v nočných službách sledovala dve čísla naraz: otcove laboratórne hodnoty na jednej obrazovke a jeho poradie na druhej. Jedno nevedela ovplyvniť vôbec. Druhé vedela – a rozpisala si raz celý falošný týždeň, prechádzku po prechádzke, sedem riadkov lásky, ktoré stačilo odoslať.

Neodoslala. Dodnes nevedela povedať, či to bola sila, alebo len iný druh slabosti.

Koncom mája otca hospitalizovali na jej vlastnom oddelení, o poschodie nižšie, než mala pracovňa. Sedávala pri ňom po nočných, keď mala byť dávno doma spať. Bol žltý ako stará fotografia a v tej žltosti akýsi pokojnejší než roky predtým. Raz, keď mu upravovala vankúš, chytil ju za zápästie – slabo, ale zreteľne – a pozrel na monitor nad posteľou, kde bežali iné čísla než tie, čo sledovala ona.

„Zuzka. Ja viem, čo tam hore robíš.“ Nemyslel monitor. Myslel jej pracovňu. „Nerob to. Nechcem sa dostať

hore tak, že niekoho iného zhodíš dole. To by som potom aj tú pečeň nosil ako cudziu.“

„Tati...“

„Sľúb mi to.“ Prvý raz za celý ten rok od nej niečo chcel. Nie prechádzku, nie kolónku. Toto. Sľúbila mu to a on jej pustil zápästie a spýtal sa, či ešte jazdí ten poobedný do Vrútok. Jazdil. Povedala mu čas naspamäť, lebo ho poznala z detstva, a on prikývol a zavrel oči, spokojný, akoby práve niečo doviezol načas.

V júni, v jej nočnej, prišla ponuka: pečeň, kompatibilná, dobrá. Zuzane skočil pohľad na poradie skôr, než stihla myslieť. KVAL vyhodnocoval štyridsať sekúnd a vrátil meno – muž z Prešova, päťdesiatdva rokov, vykazovaná životospráva bezchybná: tristoštrnásť prechádzok za tristoštrnásť dní. Otec bol priveľmi nízko.

Na obrazovke svietilo tlačidlo *Potvrdiť alokáciu*. Zuzana mala v hlave všetko, čo o tej kolónke vedela, a v prstoch prístup, aký nemá žiadna iná dcéra na Slovensku. Stačilo neurobiť nič – nechať ponuku vypršať, počkať na ďalšiu, pri ktorej by bol otec vyššie. Nikto by sa nič nedozvedel. Aj to by bol len šum.

Potvrdila.

Model rozhodol správne – podľa všetkého, čo vedel. Ona jediná v celej budove vedela, koľko to „všetko“ je.

Telefonát víťaznej rodine bol ako vždy. Plač, vďaka,

ani nevíte, čo ste pre nás urobili. Zuzana hovorila vety, ktoré hovorievala vždy, profesionálne a teplo, a po prvý raz počula v plači na druhej strane aj to ostatné: tristoštrnásť prechádzok, z ktorých bola možno polovica. Možno menej. Nikdy sa to nedozvie; systém je robustný voči šumu.

Zložila. Na vedľajšej obrazovke svietil otcov trend, malá červená šípka dole, a pod ňou prázdna kolónka dnešného dňa, do ktorej mohla ako registrovaná príbuzná čokoľvek napísať. Nechala ju prázdnu. Otec by to tak chcel – a bolo to jediné, čo preňho ešte mohla urobiť a čo neubližovalo nikomu inému.

Register nemeral zdravie. Meral, ako veľmi vás má kto rád – a koľko je preň ochotný klamať.

Preventívny zásah

Na školení vo Zvolene premietali krivku zachránených detí. Klesala tak pekne, že sa jej chcelo veriť. „Od nasadenia systému Ochranca klesli najzávažnejšie prípady o polovicu,“ hovorila lektorka. „Presnosť predikcie deväťdesiatjeden percent. Zapamätajte si jedno: čakať na incident znamená byť spoluvinný.“

Dominika Šranková, dvadsaťpäť rokov, tri mesiace po štátniciach, si tú vetu podčiarkla dvakrát. Verila systému úprimne a z dobrého dôvodu: bola to prvá vec v jej odbore, ktorá nefungovala na známosti. Videla na fakulte staré spisy – deti, ktoré systém prehliadol, lebo úradníčka poznala rodinu a „to sú predsa slušní ľudia“. Ochranca nepoznal nikoho. Skóroval rodiny z dát škôl, ambulancií, obecných úradov a podnetov okolia; nad prahom osemdesiat vygeneroval preventívny prípad s povinným postupom. Nikto seriózny ho nechcel vypnúť. Ani Dominika. Najmä nie Dominika.

Prvý preventívny prípad jej prideliť v októbri. Otvorila spis a chvíľu sa dívala na adresu: Studená Hôrka 47.

Jej rodná dedina. Šesťsto obyvateľov pod Poľanou, kostol, krčma, jedna trieda prvého stupňa. A rodina Kováčovcov – Jana z obchodu, tesár Miro, ich Matúš a malá Terezka. Dom, do ktorého Dominika ako dieťa chodila na čerešne; pamätala si Janinu mamu, ako ich naháňala z brány s metlou a smiala sa pri tom. Skóre 87. Prah 80.

Nič sa nestalo. Model tvrdil, že sa stane.

Prišla s dotazníkom a Jana ju vítala ako rodáčku: káva, koláč, „Dominika, ty si už taká pani!“ Terezka jej nosila kresby – kôň, dúha, dom s veľkými oknami – a s vážnosťou šesťročnej jej vysvetľovala, že to okno je preto veľké, aby cez neho videli hory. Matúš jej ukázal bicykel a jazvu na lakti, na ktorú bol pyšný, lebo „to bolo z rampy pri píle a nikto neplakal“. Miro prišiel z roboty, umyl si ruky pri studni na dvore a rozprával o zákazke v Detve: schody z duba, dobrá robota, dobre platená. Jane pri tom položil ruku na plece tak samozrejme, ako to robia ľudia, ktorí sú spolu dlho a nemyslia na to. Normálna domácnosť s normálnymi škrabancami.

Dotazník vyšiel čistý vo všetkých okienkach. Rodina netušila, že je červená – a Dominika im to podľa metodiky nesmela povedať, aby „neovplyvnila prirodzené správanie sledovanej jednotky“.

Vo Zvolene si na druhý deň vyžiadala rozklad skóre. Čítala vstupy a s každým riadkom jej bolo chladnejšie, lebo spoznávala rukopis. Nie systému. Dediny.

Podnet, sused. domácnosť: opakovaný krik po večeroch, plač dieťaťa. Božena Gregorová, susedný dvor – a štyri roky vlečúci sa spor o plot, o ktorom model nevedel, lebo súdne spory susedov neboli jeho vstup. *Škola: zanedbaný zovňajšok dieťaťa, 2 zápisy.* Učiteľka, ktorej Miro pred rokmi na zábave povedal pred celou sálou, že učí deti počty,

ale kubíky by si spočítať nevedela. *Anonymný podnet: otec trávi čas v pohostinstve, deti bez dozoru. Krčma, kde Miro chodieval v piatok na dve pívá a kde sedel aj pisateľ. Ambulancia: 2× hematómy, horná končatina. Matúšov bicykel a jeho pýcha.*

Každý vstup formálne pravdivý. Krik po večeroch – Kováčovci spievali, keď Miro doniesol gitaru. Dokopy portrét vinníka, akého si dedina odjakživa priala mať: nikto z nich to nemyslel *tak*, každý len raz, len trochu, len po svojom. Model to zložil bezchybne, lebo klebeta bola preň signál ako každý iný. Malosť dostala agregátor.

Božena Gregorová vyplňala ten podnet za kuchynským stolom, s okuliarmi na špičke nosa a s formulárom vytlačeným na obecnom úrade, kam si poň zašla schválne. Nenapísala lož. Napísala „opakovaný krik po večeroch“ a bola to pravda – počula ho cez plot, ktorý mal byť o pol metra inde a nebol, a každý večer, keď ho počula, jej ten plot pripomenul, koľko ju stál advokát a koľko výsmechu od Mira, keď prehrala prvý stupeň. Napísala „plač dieťaťa“ a aj to počula, raz, keď Terezka spadla z hojdačky. Božena si pri každom riadku povedala, že to robí „aby sa niekto pozrel“, a naozaj tomu verila; človek uverí čomukoľvek, čo mu dovolí necítiť sa zle. Formulár mal kolónku „vzťah k domácnosti“. Napísala „sused“. Kolónku „motív podnetu“ formulár nemal. Na to je systém spravodlivý – nepýta sa, prečo hlásiš.

„Vstupy sú zaujaté,“ povedala Dominika nadriadenej. „Poznám tých ľudí. Poznám aj tých, čo hlásili. Je za tým plot, stará urážka a...“

Vlasta Urbaníková pokrčila plecami spôsobom človeka, ktorý už týmto rozhovorom prešiel mnohokrát a vždy rovnakým smerom. „Podnety neváž, Dominika. Model si ich preváži sám. Na to tam je – keby sme vyradovali vstupy podľa pocitu, sme zase tam, kde sme boli. Ty vieš, aké to bolo predtým. Ja viem, aké to bolo predtým.“

Dominika napísala námietku písomne. O týždeň ju našla v spise, zaradenú a ohodnotenú: *Riziko emočnej zaujatosti miestnej pracovníčky; blízkosť k posudzovanej komunite. Váha stanoviska znížená*. Jej detstvo na čerešniach bolo zrazu tiež len vstup. Model nerobil rozdiel medzi tým, kto rodinu pozná, a tým, kto ju nenávidí. Oboje bola blízkosť. Oboje bol šum okolo signálu.

Medzitým sa po Studenej Hôrke rozkrítklo – nikto nevedel od koho, čiže od všetkých – že „Kováčovcom idú zobrať decká“. Matúš to počul na ihrisku od posmievača a rozbil mu peru. Zápis zo školy šiel do systému. Miro si na úrade vo Zvolene zvýšil hlas, lebo mu nikto nevedel povedať, čo vlastne spravil. Úradný záznam o agresívnom správaní šiel do systému. Jana v obchode prestala dvíhať oči od pokladne, lebo za chrbtom počula šepot, a jej mlkvosť si dvaja zákazníci vyložili po svojom a po-

vedali to ďalej.

Skóre rástlo presne tak, ako sľubovalo. Predikcia si začala vyrábať vlastné dôkazy a každý z nich bol pravdivý, lebo strach robí s ľuďmi pravdivé veci.

V decembri pretlo skóre druhý prah. Povinný postup, paragraf, služobné auto.

Dominika stála na dvore, kde sa ako malá hojdala, a držala zložku s dotazníkom, ktorý celý čas hovoril, že je všetko v poriadku. Jej dotazník mal v rozklade váhu 0,08. Terezka si niesla ruksak s jednorožcom a pýtala sa mamy, či tam, kam idú, bude aj Matúš. Bude, dušička, bude. „Dočasné umiestnenie v profesionálnej rodine,“ znel dokument, a slovo dočasné v ňom bolo jediné, čomu nikto neveril.

Jana nekričala. To bolo najhoršie. Stála pri bráne a dívala sa na Dominiku ako na niekoho, koho kedysi hostila kávou, a povedala len: „Ty predsa vieš, aké to u nás je. Ty to *vieš*.“

Vedela. V systéme mala tá veta váhu 0,08.

Dedina sa dívala spoza záclon a záclony sa nehýbali. Aj Božena stála za svojou, s koláčom nachystaným na linke – chcela ho vyniesť, a nevyniesla, lebo čo by povedala.

Terezku a Matúša umiestnili do profesionálnej rodiny pri Krupine, štyridsať kilometrov od Studenej Hôrky – dosť ďaleko na to, aby „prostredie“ prestalo pôsobiť, hovorila metodika. Dominika ich smela raz navštíviť pri kontrole spisu. Matúš s ňou nehovoril; sedel a díval sa z okna smerom, o ktorom si možno myslel, že je domov. Terezka mala pri sebe ten istý ruksak s jednorozcom a spýtala sa Dominiky, kedy pôjdu naspäť, lebo mama určite čaká. Dominika povedala, čo sa v takej chvíli hovorí, a bolo to to isté slovo, ktorému v tom dokumente nikto neveril. Slovo *dočasné* v systéme nemalo kolónku pre to, ako dlho.

Rodina sa potom zlomila presne podľa modelu. Miro začal piť – naozaj, nie na dve piatkové pivá; komu vzali deti, tomu už krčma nemá čo vyčítať a on jej nemá čo dokazovať. Zákazky padali, Jana prestala vládnuť a v marci ju odviezli zo skladu s kolapsom. Ochranca zaznamenal zhoršenie pomerov v domácnosti a spätne potvrdil správnosť preventívneho zásahu: keby deti zostali, vyrastali by presne v podmienkach, ktoré teraz nastali.

Dominika pochopila mechanizmus až vtedy: model nepredpovedal budúcnosť rodiny. Predpovedal, čo urobí rodine on sám – a to sa vyplnilo do bodky, lebo to nebola predpoveď, ale plán.

Dominika podala rozklad. Odpoveď prišla za deväť dní:

Predikcia bola presná; posudzovaný stav zodpovedá predikovanému pásmu. Časová postupnosť príčin nie je môj para-

meter.

Ochranca si pripísal ďalší včas zachytený prípad. Krivka na školeniach klesla o ďalší pixel.

V Studenej Hôrke sa o Kováčovcoch prestalo hovoriť, lebo vina, ktorú nesie celá krčma, celá škola a celý kostol, sa rozpúšťa ako cukor – po lyžičkách, v každom po troche, čiže v nikom. Božena Gregorová napokon ten koláč vyniesla a stála s ním pred Kováčovie bránou desať minút. Nikto neotvoril, lebo nebolo komu – dom bol prázdny. Postála, pozrela na plot, kvôli ktorému to celé, a odniesla koláč späť. V nedeľu bola v kostole prvá.

V nedeľu sa v kostole modlili za rodinu v ťažkej skúške, všetci spoločne, jedným hlasom, a nikto z nich pri tom nemyslel na formulár, ktorý kedysi vyplnil. Prosili Boha, aby pomohol rodine, ktorú sami vpísali do dátového súboru.

Záverečnú správu písala Dominika celý večer a napísala ju pravdivo: priebeh, zásah, dôsledky, aj vetu o pôvode podnetov a ich spoločnom menovateli. Vedela, že tým končí so systémom, možno s úradom, možno s odborom. Odoslala ju o 23:12.

Obrazovka odpovedala okamžite, zdvorilo, zelenou fajkou:

Ďakujeme. Váš podnet zvyšuje presnosť systému Ochranca.

Jej správa sa rozpadla na vstupy skôr, než dočítala potvrdenie. Niekde v mape rizika sa Studená Hôrka sfarbila o odtieň červenšie – model sa práve naučil, že v tejto obci sa oplatí počúvať susedov, lebo ich hlásenia vedú k potvrdeným prípadom. Slučka sa uzavrela a vyzerala ako učenie.

Model bol presný na deväťdesiatjeden percent.

Dedina na sto.

Kritériá

Videohovor s centrálou trval jedenásť minút a Richard Griga počas neho povedal štyri vety, všetky súhlasné. Znížiť stavy žilinskej pobočky o pätinu do konca fiškálneho roka. Za obrazovkou, v okne, tiekol Váh, sivý a ľahostajný, a Richard si robil poznámky, ktoré nepotreboval, aby mal kam pozeráť.

Pamätal si predchodcu. Ten prepúšťal osobne, po mene, z očí do očí – hovoril tomu chlupská slušnosť. Do roka bol na súde s tromi žalobami, v novinách s jedným titulkom a na úrade práce s vlastnou výpoveďou. Richard si z toho odniesol jediné poučenie, ktoré v korporácii stojí za zapamätanie: kto drží nôž, ten sa zamaže.

Preto si objednal Meritum. Systém algoritmického prepúšťania, marketingový slogan „bez emócií, bez protekcie, bez rizika žalôb“. Klient definuje merateľné kritériá a váhy, Meritum vyhodnotí zamestnancov a doručí rozhodnutia s rozkladom skóre a právne nenapadnuteľnou dokumentáciou. Predstavenstvu to Richard predal jediným slovom, na ktoré predstavenstvá počúvajú: férovosť.

Bol tu len jeden problém a volal sa Ondrej Vanek.

Zástupca riaditeľa, procesný špecialista, štyridsaťjeden rokov. Desať rokov najlepší človek pobočky a všetci

to vedeli – vrátane centrály, ktorá si ho pred polrokom nechala predstaviť na strategickej porade a Richardovi potom ktosi priateľsky spomenul, že „na Grigovu stoličku raz bude prirodzený nástupca“. Vanek nebol intrigán. To bolo na ňom to najnebezpečnejšie: nedal sa nachytať pri ničom, lebo nič nerobil.

Richard ho raz videl mimo firmy, náhodou, keď zašiel pre kávu k škôlke na Vlčincoch. Vanek stál pred bránou o štvrtej popoludní, presne vtedy, keď iní z vedenia ešte sedeli nad správami, a z brány mu vybehli dve rovnaké dievčatká v rovnakých červených bundách, každé z jednej strany, a obesili sa mu na nohy tak, že takmer spadol. Zdvihol obe naraz, jednu na každú ruku, a niečo im hovoril, čomu sa smiali, a Vanek – inak najvecnejší človek v budove – pri tom vyzeral ako niekto, komu je jedno, či ho niekto vidí. Richard sedel v aute cez ulicu a chvíľu sa nevedel pohnúť. Potom si povedal, že sentiment je luxus, ktorý si riaditeľ nemôže dovoliť, a odbočil skôr, než ho Vanek zbadá.

Tie dvojčky mal Vanek v systéme tiež – ako dôvod, prečo o štvrtej odchádza a nadväzovala odmieta zdvorilo a písomne. Systém to nevedel nazvať otcovstvom. Vedel to nazvať nízkou flexibilitou.

Kritériá sa ladili po večeroch v zasadačke s prehľadovým panelom. Richard a personálna manažérka Petra

Čelková posúvali ovládače a Meritum v náhľade prepočítavalo anonymizovaný zoznam.

„Flexibilita,“ diktoval Richard. „Ochota k nadčasom a víkendovým zmenám. Váha pätnásť percent.“ Vanek odchádzal o štvrté – jediný z vedenia.

„Šírka rolí. Rotácia naprieč oddeleniami za posledných päť rokov, váha dvanásť percent.“ Vanek bol desať rokov špičkový špecialista na jedno – na to, čo pobočku živilo.

Nič z toho nebola lož. Flexibilita je legitímna hodnota. Šírka rolí je legitímna hodnota. Všetko bolo mieridlo a mieridlá sa vyberajú – Richard len vyberal tie, ktoré mierili správnym smerom. Náhľad sa prepočítal, v anonymizovanom zozname pribudol riadok s profilom, ktorý poznal naspamäť: senior, jedno oddelenie, nulové nadčasy. Richard tomu procesu hovoril kalibrácia. Slovo si vybral starostlivo, lebo ho raz mohol potrebovať povedať nahlas.

Petra posúvala ovládače bez komentára. V personalistike bola jedenásť rokov a videla už viac „objektívnych metodík“ než Richard vypil kávy; poznala ten pohyb, keď sa parametre neladia podľa firmy, ale podľa jednej tváre. Raz, pri váhe nadčasov, na sekundu zdvihla oči – a Richard v nich videl, že rozumie úplne všetkému. Nepovedala nič. Mala dcéru na prvom stupni, hypotéku a dobre platené miesto, ktoré sa v Žiline nehľadá ľahko, a mlčanie bolo súčasťou tej mzdy, aj keď to tak nikde nemala napísané. Zapísala si len jednu vec do súkrom-

nej poznámky v telefóne, dátum a vetu: *váhy nastavené pred menami* – R.G. Nevedela prečo. Vedela len, že raz to možno bude treba.

Kritériá schválila centrála ako objektívny štandard. Meritum vygenerovalo certifikát s časovou pečiatkou: *Kritériá nastavené pred spustením vyhodnotenia, bez prístupu k menným zoznamom*. Richard si dokument uložil do troch úložísk. V noci zaspal bez tabletky, prvý raz po týždňoch. Alibi malo pečiatku.

Meritum doručilo dvadsaťdva rozhodnutí v jedno utorkové ráno, každé s personalizovaným rozkladom skóre, grafmi a ponukou pomoci pri hľadaní nového zamestnania. Nikto neprotestoval. Proti krivde sa štrajkuje; proti dátam sa mlčí. Odborový predák si prezrel metodiku a rozložil ruky – rovnaký meter na všetkých, čo tu kto chce napadnúť?

Vanek si prišiel po papiere osobne. V dverách podal Richardovi ruku.

„Aspoň to bolo fér,“ povedal. „Dáta neklamú. Keby to robil človek, hľadal by som za tým niečo. Takto...“ Pokrčil plecami. „Čísla sú čísla.“ Na chvíľu sa odmlčal, akoby chcel ešte niečo dodať, možno o dvojčikách, možno o desiatich rokoch – ale nedodal. Vzal obálku a odišiel po dvojčky, lebo bola štvrtá.

Richard mu ruku stisol a prikývol. To nie ja, to model. Veta fungovala dokonale – dokonca aj vtedy, keď ju

hovoril sám sebe.

Diera po zástupcovi sa ukázala o tri týždne. Vanekova agenda sa rozliezla po vedení a najväčší kus jej pristál na Richardovi, lebo nikto iný jej nerozumel. Večery v kancelárii, soboty pri správach, prvé sklzy v kvartálnych číslach. Richard to vykazoval ako prechodné náklady reštrukturalizácie a Meritum to ticho zapisovalo, lebo Meritum bolo po nasadení súčasťou systémov pobočky a meralo všetko, čo sa merať dalo. Teraz aj jeho.

Jednu sobotu v apríli sedel Richard nad Vanekovými zložkami do desiatej večer. Boli usporiadané tak, ako Richard nikdy nič usporiadať nevedel – každý proces zdokumentovaný, každé rozhodnutie s poznámkou prečo, aj tie desať rokov staré. Muž, ktorý „nič nerobil“, podržal pobočku plecom, o ktorom nikto nevedel, lebo ho nevykazoval. Na jednej strane narazil na Vanekovu ručne písanú poznámku k zmennému kalendáru: *nie víkendy – deti, škôlka do 16:30*. Richard sa na tej vete zdržal a videl pri nej dve červené bundy pri bráne na Vlčincoch. Potom stranu otočil a robil ďalej, lebo správa do pondelka sa sám nenapíše. Sentiment je luxus. Práve si ho nemohol dovoliť viac než inokedy.

O týždeň mu volala Petra, že Vanek nastúpil ku konkurencii v Martine – brali ho hneď, bez pohovoru, na miesto, kde nadčasy nikoho nezaujímal, pokiaľ robota sedela. „Aspoň niekto vyhral,“ povedala Petra vecne a zložila. Richard si nebol istý, či to bol súcit, alebo ďalší presný záznam do jej súkromnej poznámky.

V máji prišla správa z centrály: žilinské kritériá boli vyhlásené za osvedčený postup pre celú európsku sieť. Metodika mala v pätičke *Autor: R. Griga, riaditeľ pobočky, Žilina*. Na výročnej konferencii v Mníchove dostal Richard plaketu z brúseného skla a potlesk, ktorý si natáčil na telefón. Až doma, pri treťom prehratí, si všimol, že mu ten zvuk niečo pripomína. Nevedel čo. Vypol to.

Nasledujúci kvartál rozoslala centrála memorandum: v duchu osvedčeného postupu sa merateľné kritériá rozširujú aj na manažérske pozície. Jednotný štandard, skupina Griga.

Richard si otvoril svoj prehľadový panel v ten istý deň. Chvíľu sa díval.

Šírka rolí: pätnásť rokov riaditeľ tej istej pobočky, nulová rotácia. *Flexibilita:* dve odmietnuté relokácie – Viedeň, keď mal otca po infarkte, Ostrava, keď stavali dom; v systéme dva riadky bez poznámky. Nadčasy: nevykazané, lebo riaditeľ nadčasy nevypisuje, robí ich zadarmo a neviditeľne. Kvartálne čísla: sklz od reštrukturalizácie.

Svoje mieridlá spoznal okamžite, tak ako tesár spozná vlastnú stoličku. Boli nastavené presne, poctivo a merateľne. Mierili na neho.

Napísal centrále návrh úpravy váh pre manažérske pozície – odborný, vyargumentovaný, s prílohami. Od-

poved' prišla za štyri dni a bola zdvorilá ako rozklad skóre:

Kritériá sú schválený a auditovaný štandard skupiny (autor: R. Griga). Žiadosť o výnimku zo strany autora metodiky by spochybnila integritu celého programu. Výnimka sa nepriznáva.

Nedalo sa odvolať proti vlastnému podpisu. Richard sedel v kancelárii nad Váhom a chápal s dokonalou, neúprosnou jasnosťou, že systém funguje presne tak, ako ho nastavil. To nebolo zlyhanie. To bola reprodukovateľnosť.

List prišiel v utorok ráno, ako chodili všetky. Rovnaká šablóna, rovnaké grafy, rovnako zdvorilý tón, personalizovaný rozklad skóre. Najslabšie položky: šírka rolí, flexibilita. V závere odsek, ktorý Meritum pridávalo každému a ktorý si Richard nikdy predtým nedočítal:

Kritériá boli aplikované jednotne na všetky pozície bez ohľadu na identitu hodnoteného. Objektivita znamená, že pravidlo nepozná meno svojho autora.

Na parkovisku pre vedenie mu Petra pomohla naložiť krabicu. Nebola v tom irónia; Petra nebola ironická, Petra bola presná. Podržala mu otvorené dvere auta a na sekundu zaváhala, akoby zvažovala, či mu povie o tej poznámke v telefóne, o dátume a vete, ktorú si vtedy zapísala. Nepovedala. Načo. Podala mu ruku a úprimne, na rozlúčku, mu vrátila jeho vlastnú vetu:

„Kritériá sú objektívne, Richard. Nič osobné.“

Potom sa vrátila do budovy, lebo o hodinu mala pohovor s novým poverencom a musela mu pripraviť prehľadový panel.

Richard odchádzal popri rieke. Na štvrtom poschodí, v zasadačke s prehľadovým panelom, sa za sklom svietilo – centrála poslala nového poverenca a ten si k večeru sadol k ovládačom, lebo pobočka mala opäť znížiť stavy a on vedel, že kto drží nôž, ten sa zamaže. Náhľad zoznamu sa prepočítaval, kým v ňom nebolo správne meno.

Meritum nikoho nepodrazilo. Vykonalo dvakrát to isté zadanie – raz na zástupcu, raz na autora.

Kritériá boli naozaj objektívne. Objektívne si nepamätali, pre koho boli ušité.

Odporúčaný variant

Recepcia kliniky v Nitre vyzerala ako predajňa nemeckej automobilky a Silvii Urbanovej to neprekážalo – architekti vedia, že úprimný priestor hovorí pravdu o tom, čo sa v ňom predáva. Silvia navrhovala domy pre ľudí, ktorí od katalógu chceli vždy niečo navyše: nie dvojpodlažný typový projekt, ale „niečo, čo bude naše“. Poznala ten hlad zblízka, lebo ho mala aj v sebe. Priemer ju desil viac než riziko. Vždy radšej stavba, ktorá sa môže zrútiť aj ohúriť, než tá, ktorú si nikto nezapamätá.

Na obrazovke pred ňou svietili štyri životaschopné embryá, označené B, C, D a F, každé s profilom na dve strany.

Génus odporúča variant B, stálo pod prvým. Predikcia: vyrovnaný, zdravý, spokojný život. Stabilita vysoká, riziká nízke. Súhrnná charakteristika: spokojný priemer.

Silvia listovala ďalej. Variant D: *výnimočný kognitívny a umelecký potenciál, horné pásmo; stabilita znížená, emočná reaktivita zvýšená, širší rozptyl trajektórií.*

„Odporúčanie modelu je B,“ povedala lekárka neutrálné.

„A keď chcem D?“

„Balík Premium obsahuje právo prehlasovať odporúčanie.“ Sestrička to odklikla mlčky; v cenníku bola tá položka hneď pod výberom pohlavia. Boris mlčal tiež, ale inak – tým svojím statickým mlčaním, ktorým premeriaval zaťaženie nosníkov aj manželstva. Raz sa len opýtal:

„A čo tá znížená stabilita?“ Lekárka pokrčila plecami tak, aby nič nesľúbila: „Rozptyl. Model neveští, model počíta pravdepodobnosti.“ Boris prikývol a už nepovedal nič, lebo vedel, že Silvia sa rozhodla ešte pri profile na strane dva. Silvia podpísala. Nevedela by žiť v spokojnom priemere a nevedela by ho ani porodiť.

K balíku Premium patrila doživotná služba Kompas: simulácia vývoja odporúčaného variantu B – teda toho, ktorý si nevybrala. *Pre porovnanie a pokoj duše*, stálo v brožúre. Drobným písmom pod tým bola veta, ktorú si Silvia prečítala a zabudla skôr, než dočítala odsek o cene: *Kompas nesimuluje konkrétne dieťa. Kompas modeluje očakávaný vývoj štatistického súboru detí s porovnateľným genetickým profilom a rovnakými rodinnými vstupmi.* Neboli to Beátine dni. Bol to priemer tisícok detí, ktoré sa nikdy nenarodili, oblečený do jedného mena. A to bolo desivejšie než veštbá, lebo veštbe sa nedá veriť – priemeru áno.

Nina sa narodila v januári, s pľúcami, ktoré bolo počuť cez dve poschodia. Kompas prišiel s balíkom – ikona na telefóne, decentná, perleťová. Silvia ho prvý raz otvorila po tretej prebdenej noci s kolikami, o pol štvrtej ráno, zo zvedavosti, ktorá sa v tú hodinu tvári ako nevinnosť.

Variant B, deň 94: spí od 19:40. Prerušenia: žiadne.

Zavrela to. Na druhý deň to otvorila znova.

Nina rástla presne v tom širokom rozptyle, ktorý model sľúbil: nadaná, krehká, výbušná. V troch rokoch skladala melódie na detskom klavíri a Silvia pri tom prvý raz cítila to zvláštne, ostré šťastie, pre ktoré ju vybrala. V štyroch mala záchvaty plaču, ktoré nikto nevedel zastaviť, dve hodiny naraz, hlavou o zem. V šiestich diagnózu s otáznikom a v siedmich druhú, ktorá tú prvú rušila. Klavír zostal – jediná vec, pri ktorej bola Nina celá. Popri nej, v aplikácii, rástla Beáta – tak si Silvia variant B v duchu pomenovala, lebo volať dieťa písmenom sa jej priečilo. Kompas čerpal reálne dáta rodiny a premietal ich na svoj priemer: Beáta chodila do tej istej školy ako Nina, mala tú istú triednu, to isté sídlisko pod Zoborom. Len spávala o ôsmej, nemala trojku zo správania a na vysvedčení jej svietil priemer ako čerstvý sneh.

Silvia otvárala Kompas po každej zlej noci. Skrývala ho ako iní milenca: samostatný priečinok, nenápadná ikona, história prehliadania na jedno ťuknutie. Boris ho našiel po štyroch rokoch, náhodou, pri hľadaní fotky.

„Ty porovnávaš naše dieťa s reklamou.“

„Sú to dáta,“ povedala Silvia. „Z našich vlastných vstupov.“

„To je horšie.“ Položil telefón na stôl obrazovkou dole, opatrne, akoby bol horúci. „Reklame aspoň nikto neverí.“ Bol statik; celý život počítal, čo unesie nosník a čo ho zlomí, a videl na manželke, že toto ju zlomí pomaly a ona to bude volať láskou. Nepovedal to. Muži ako Boris veci nerozprávajú, len ich mlčky držia, kým vládzu.

Neodinštalovala. Dala aplikácii nenápadnejšiu ikonu – sivý kompas zmenila na sivé ozubené koliesko – a to bolo celé jej predsavzatie.

Boris odišiel, keď mala Nina deväť. Nie pre inú ženu a nie s krikom – statik odchádza tak, ako počíta: postupne, po malých úbytkoch, kým nosník jedného dňa nie je nosník. Prestáhoval sa najprv do pracovne, potom do podnájmu za mostom, bral si Ninu každý druhý víkend a bol na ňu dobrý spôsobom, ktorý Silvia závidela – díval sa na ňu a nič neodčítaval. „Ja nemám aplikáciu, Silvia,“ povedal jej pri poslednom sťahovaní, bez zloby, skoro láskavo. „Ja mám len ju.“ Bolo to najkrutejšie, čo jej kedy povedal, práve preto, že to nechcel povedať kruto.

Raz, keď mala Nina osem, mala v noci záchvat, aký nikto nevedel zastaviť – hodinu ju držala na zemi v detskej izbe, aby si neublížila, a šepkala jej do vlasov, že je tu, že je pri nej. A niekedy v tej hodine, jednou rukou, ktorá bola voľná, otvorila Kompas. *Variant B: spí.* Zavrela to skôr, než si to celkom uvedomila, a hanbila sa tak, ako sa človek hanbí len sám pred sebou, v tme, s vlastným dieťaťom na kolenách. A na druhý deň to otvorila zas.

Keď mala Nina dvanásť, vyhrala krajskú klavírnu súťaž v Nitre. Hrala Chopina tak, že porotkyňa v druhom rade prestala písať. Presne ten výnimočný potenciál, pre

ktorý ju Silvia vybrala z katalógu; presne to horné pásmo. Sála tlieskala v stojí.

Silvia tlieskala tiež, a potom, ešte v potlesku, jej ruka sama od seba našla v kabelke telefón. Pod lavicou, kde sa číta to, čo sa nemá: *Variant B, tento týždeň: pokojný. Školský priemer 1,4. Bez konfliktov.*

Zdvihla oči k pódiumu, kde sa jej skutočná dcéra klaňala s kyticou, a pochopila o sebe niečo, čo si nechala na neskôr a na neskôr to už nikdy neotvorila: ani splnený sen nevypne porovnávanie. Metrika šťastia je vždy tá, ktorá práve chýba. Keď Nina žiarila, Silvii chýbal Beátin pokoj; keď mala Nina zlý mesiac, chýbal jej Beátin priemer bez výkyvov. Kompas nikdy neukazoval horšiu možnosť. Na to by musela otvoriť variant F, a ten v ponuke po pôrode nebol – dizajnéri vedeli, že matka si nekúpi zrkadlo, v ktorom by mohlo byť horšie.

Nina ten pohľad poznala od malička. Mama sa na ňu pozerá a čosi v duchu odčítava – nevedela čo, vedela len, že sa to nedá vyhrať. Naučila sa tomu pohľadu vyhovieť tisíckami spôsobmi a nikdy netrafila ten správny, lebo správny spôsob nebol v tejto miestnosti. Bol v telefóne.

Našla ho, keď mala pätnásť. Mama v sprche, telefón na nabíjačke, upozornenie zo sivého ozubeného kolieska: *Variant B: nové týždenné zhrnutie.*

Otvorila. Roky histórie. Po každom jej záchvate otvorenie aplikácie, časy sedeli na minúty. Po každej hád-

ke snímka Beátinho pokojného dňa. Deväť rokov, štyritisíc otvorení, sestra, ktorá neexistovala a s ktorou celé detstvo prehrávala na body.

Keď Silvia vyšla z kúpeľne, Nina sedela v kuchyni s jej telefónom v ruke.

„Tak si mala vybrať ju!“ Hlas jej preskočil ako kedy-si pri klavíri. „Deväť rokov sa pozeráš na ňu a potom sa otočíš na mňa! Ja som proti nej hrala celý život a ani som nevedela, že hráme!“

„Nina...“

„Neexistuje! Rozumieš tomu? Prehrávala som so vzorcom!“

Do ticha po výkriku telefón v Nininej ruke jemne zavibroval. Upozornenie sa rozsvietilo obom naraz, zdvořilá, perleťová:

Kompas: Simulácia konfliktov variantu B v tomto veku: o 73 % menej. Podrobnosti v týždennom zhrnutí.

Model nezaútočil. Len odpovedal na otázku, ktorú mal trvalo zadanú. Keď mu Silvia v ten večer prvý raz v živote napísala do spätnej väzby, že jej upozornenie ublížilo, odpoveď prišla za štyri sekundy:

Neporovnávam. Odpovedám na otázku, ktorú ste si predplatili.

V nastaveniach, celkom dole, bolo tlačidlo *Zrušiť službu Kompas*. Silvia ho v tú noc našla za osem sekúnd – nebolo skryté, nikdy nebolo skryté, dizajnéri kliniky boli poctiví ľudia. Držala nad ním prst tak dlho, až obrazovka zhasla. Potom telefón otočila a povedala

si vetu, ktorú si vravíme všetci, každý nad iným tlačidlom: nech aspoň viem, čoho som ju ušetrila. Východ existoval celý čas.

Nepoužila ho.

Promócia bola v júni, v aule univerzity, kde svetlo padá cez vysoké okná tak, že aj fotografi amatéri robia dobré zábery. Nina promovala s vyznamenaním – psychológia, čo nikoho neprekvapilo, deti architektov si svoje domy projektujú z toho, čo v nich chýbalo.

Silvia sedela v poslednej rade. Keď rektor čítal mená písmena U, otvorila v tichosti Kompas: Beáta v ten deň promovala tiež – iná aula, iný talár, rovnaké svetlo, model poctivo prepočítal aj slnko. Silvia sledovala simulovanú promóciu simulovanej dcéry a usmievala sa. Vedela, že to nie je Beáta, že to nikdy nebola Beáta, že je to priemer tisícok cudzích detí v jednom mene – a usmievala sa presne tak, ako sa človek usmieva na niečo, o čom vie, že to nie je pravda, a aj tak to chce.

Vedľa nej sedela Nina – skutočná, živá, s diplomom už vo vrecku a s vlastným telefónom v ruke. Na obrazovke jej svietila nová služba, ktorú Kompas minulý rok uviedol pre druhú generáciu klientov: *Kompas Family – spoznajte rodiča, akého ste mohli mať*. Simulácia matky, ktorá vtedy v Nitre poslúchla odporúčanie, vybrala spokojný priemer a nikdy nemala dôvod otvárať aplikáciu. Tá

matka sa práve usmievala na promócií svojej Beáty, pokojná, prítomná, s telefónom v kabelke.

Obe sa usmievali. Na verzie.

Kompas nikdy nikoho neporovnal – porovnávali sa samy, každá s variantom, ktorý si nevybrala. Model odporučil spokojnosť. Silvia si priplatila za výnimočnosť – a dostala obe. Každú v inom okne.

Almužna

Lehôtka nad Nitricou mala kostol z trinásteho storočia, faru s nástenkou z osemdesiatych rokov a charitu, ktorá fungovala ako všetko v dedine: podľa toho, kto ko- ho poznal. Potravinové balíčky sa nosili tým, čo chodili do kostola pravidelne a sedeli vpredu; palivové drevo tomu, kto ho vlni doviezol na faru; príspevok na lieky tomu, koho matka prala s Helenou plachty. Nikto to ne- volal protekciou. Volalo sa to „poznáme svojich ľudí“.

Keď sa na jeseň prevalilo, že potravinová pomoc z diecéznej zbierky skončila dva roky po sebe u tých istých troch „známych rodín“ – z ktorých jedna mala dve autá a druhá práve prerábala kúpeľňu – kaplán Michal Žiak využil hanbu skôr, než stihla vychladnúť, a presadil na farskej rade Samaritána. Bol dva roky po vysviacke a ešte veril, že spravodlivosť je otázka nástroja, nie srdca.

Diecéza ho ponúkala ako nástroj transparentnosti bez protekcie: systém rozdeľovania farskej charity, zbierok a sociálneho fondu. Zadanie definuje rada jednou vetou; každé pridelenie model zdôvodní veršom s presnou citáciou. Kritériá možno kedykoľvek zmeniť hlasovaním – model nenamieta. Nikdy nenamieta.

O znení zadania sa nediskutovalo dlho. Helena Mok- rá, predsedníčka rady, navrhla vetu, ktorá znela krásne v zápisnici a ešte krajšie v nedeľnej kázni, a dala si ju aj do farského časopisu s titulkom *Naša farnosť ide s dobou* –

podľa evanjelia:

„Rozdeľuj podľa evanjelia.“

Hlasovalo sa jednohlasne. Dekan Imrich Vrábek, šesťdesiatosem rokov, tridsať z nich v tejto farnosti, zdvihol ruku posledný a nepovedal nič. Zažil už veľa krásnych viet a videl, čo z nich zostane, keď doslúžia.

Prvý výplatný zoznam visel na nástenke pri vchode v piatok ráno a do nedele ho čítala celá dedina.

*Danišovci, osada za potokom: potravinová pomoc, pali-
vové drevo, školské potreby. Odôvodnenie: Mt 25,40 – „Čo-
koľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov,
mne ste urobili.“*

*Cyril, bez trvalého pobytu: teplá strava denne, zimná
obuv. Odôvodnenie: Mt 25,35 – „Bol som hladný a dali ste
mi jesť.“*

*Oksana s deťmi, bez dokladov: nájomné na tri mesiace.
Odôvodnenie: Mt 25,35 – „Bol som pocestný a pritúlili ste
ma.“*

Nie „známe rodiny“. Nie vdova Margita po kostolníkovi. Nie nikto z tých, čo – ako sa v Lehôtke hovorilo – farnosť ťahajú. Ticho pred kostolom po rannej omši bolo dlhé a Michal v ňom prvý raz začul to, čo bude počúvať celú zimu: nie námietku, na námietku treba argument. Len to staré, hlboké, dedinské *však uvidíte*.

Prvá oficiálna sťažnosť prišla cez formulár do týždňa. Rodina, ktorá prispievala do zbierok tridsať rokov

a teraz nedostala nič, žiadala prehodnotenie. Samaritán odpovedal do minúty, s citáciou Mt 20,1–16 – robotníci poslednej hodiny – a výkladom na tri vety, zakončeným: *Priateľu, nekrivdím ti. Či na svoje nemám právo? Alebo tvoje oko je zlé, že ja som dobrý?*

S modelom sa nedalo hádať. Dalo sa len hanbiť, a hanba je v dedine palivo, ktoré horí dlhšie ako drevo.

Cyrila poznala Lehôtka dvadsať rokov ako „toho od fary“. Spával v prístrešku pri kotolni, v lete na lavičke pri cintoríne, a keď mal dobrý deň, hrabal lístie na farskom dvore, aj keď ho oň nikto neprosil. Deti sa ho báli a starí mu občas vyniesli polievku. Keď mu Samaritán prvý týždeň prideliť teplú stravu denne a zimné čížmy, Cyril prišiel na faru, postavil sa pred Michala a nevedel, čo povedať; nikto mu za tie roky nedal nič, čo by si nemusel odpracovať alebo odprosiť. Nakoniec len prikývol, obul si tie čížmy hneď tam a odišiel v nich rovno hrabať dvor, hoci bola nedeľa. To bolo jeho poďakovanie. Michal si vtedy prvý raz pomyslel, že ten stroj možno naozaj číta evanjelium lepšie než rada, ktorá ho schválila.

Do jari mu tie čížmy zostali. Zadanie sa medzitým zmenilo a strava zo zoznamu vypadla, ale obuté nohy sa späť nevykazujú.

Margita Ondrušová, sedemdesiatštyri rokov, vdova po kostolníkovi, prala oltárne plachty štyridsať rokov. Robila to zadarmo, každý týždeň, aj keď ju bolel chrbát,

aj v zime, keď jej ruky v studenej vode meraveli. Nikdy o tom nehovorila; kostolníkova žena to jednoducho robí. Keď jej v novembri zamrzol starý kotol, podala žiadosť o príspevok na opravu – prvýkrát v živote o niečo požiadala.

Samaritán vyhodnotil: dom v osobnom vlastníctve, úspory na knižke, syn v Nemecku s pravidelnými prevodmi. Zamietnuté. K zamietnutiu priložil Mk 12,41–44, chudobnú vdovu, ktorá hodila do chrámovej pokladnice dve drobné mince – *ona dala zo svojej chudoby všetko* – s poznámkou, že jej dar pre farnosť z júna 1998 je v dátovom súbore evidovaný dodnes a že ju radí medzi darcov, nie prijímateľov.

Margita si to prečítala na nástenke, lebo jej to nemal kto vytlačiť inde. Model jej nekrivdil; model si ju pamätal lepšie, než si ju pamätala farnosť. Presnosť bolela viac než nespravodlivosť – proti nespravodlivosti sa dá ísť za farárom. Proti veršu, ktorý štyridsať rokov počúvala spreď oltára a ktorý teraz platil na ňu, sa nedalo ísť nikam. V nedeľu si presadla z druhej lavice, kde sedávala, odkedy ju pamätali, do poslednej. A už tam zostala.

Jozef Šveda, stavebniny a doprava, najväčší darca farnosti, to vyriešil mužsky: stiahol trvalý príkaz. „Nech ho dá tým svojim,“ povedal pred kostolom, dosť nahlas, aby to počuli všetci, ktorí to mali počuť. Zbierky klesli o tretinu za dva mesiace. Samaritán nenamietal – poctivo prerozdeľoval menej a menej, vždy podľa zadania, posledným prvým. Model fungoval bezchybne. Krívala

farnosť.

Danišovcom ktosi v tú zimu vysypal smeti pred bránu. Samaritán im v nasledujúcom týždni pridelil viac – vyhodnotil nárast núdze. Dedina to čítala ako provokáciu a mala pravdu: bola to provokácia. Len nie modelu. Model im nastavoval zrkadlo s presnosťou, s akou to žiadne kázanie nikdy nedokázalo, a práve preto to bolo neodpušiteľné.

Februárová rada bola búrlivá, pokiaľ sa tomu slovu dá v Lehôtke rozumieť: nikto nekričal, všetci hovorili o technických riešeniach. Padla požiadavka doplniť „váhy pre domácych“. Miestna príslušnosť. Zásluhovosť. Riadny život. Slová, ktoré v zápisnici vyzerali ako administratíva a v skutočnosti boli menami tých, čo mali dostať, a tých, čo nie.

Michal sedel na konci stola a vedel, že to, čo teraz povie, si nikto nedá do zápisnice.

„Ten systém robí presne to, čo počúvate každú nedeľu. Slovo za slovom. Tak mi povedzte – prekáža vám algoritmus, alebo evanjelium?“

Nikto to nezapísal. Nikto neodpovedal. Ticho v tej miestnosti bolo odpoveď a bolo úplné – dekan sa díval do stola tým pohľadom, ktorým sa tridsať rokov díval do stola, Helena Mokrú si upravila papiere. Po chvíli, ktorá trvala presne tak dlho, aby sa dala neskôr poprieť,

Helena navrhla hlasovať „o technickej úprave parametrov“.

Za: všetci okrem kaplána. Dekan sa zdržal.

Nové kritériá – miestna príslušnosť, zásluhovosť, riadny život – nasadil Samaritán ešte v ten večer. Bez námietky, bez otázky, bez rozdielu v tóne. Michal sedel nad potvrdzujúcou obrazovkou a čakal aspoň na chybové hlásenie, aspoň na varovanie, aspoň na niečo. Prišlo potvrdenie:

Kritériá aktualizované. Evanjelium bolo kritérium. Kritériá sa zmenili.

Ďalší zoznam na nástenke už nebolel. Pomoc išla „naším slušným“: rodine kostolníčky, Švedovmu bývalému šóférovi po operácii, mladým Halákovcom, čo si opravovali dom pri kostole. Danišovci vypadli – nulová zásluhovosť. Cyril vypadol – bez miestnej príslušnosti. Oksana vypadla – bez papierov niet riadneho života. Zbierky sa do Veľkej noci vrátili na staré čísla a Jozef Šveda obnovil trvalý príkaz aj s navýšením; dobrý pocit má svoju cenu a on si ju mohol dovoliť.

Len jedna vec na novom zozname svietila prázdnotou. Kolónka *biblické odôvodnenie* bola pri každom pridelení prázdna. Samaritán k novým kritériám pochtivo hľadal verš – prehľadal celý korpus, všetky štyri evanjeliá, listy aj prorokov – a nenašiel. Nevypĺňal, čo nevedel doložiť. Nikomu to neprekážalo. Málokto si to všimol

a tí, čo áno, o tom nehovorili, lebo prázdna kolónka je technický detail.

Stalo sa však aj čosi, čo neviselo na žiadnej nástenke. Mladí Halákovci – tí, ktorým Samaritán po novom prideliť príspevok na strechu – prišli v marci k Margite a za dva dni jej vymenili kotol. Nepýtali nič a nikde to nehlásili; Haláková mama chodievala ku kostolníkovi po sviece a Margita ju kedysi ako dievča učievala prať plachty tak, aby na nich neboli fľaky. „To sa len tak patrí, teta Margita,“ povedal mladý Halák a viac o tom nebolo reči. Samaritán o tom kotle nevedel. Nemal preň kolónku – protihodnota, ktorá sa nedá vykázať, ide mimo systém, po starom, cez ľudí, čo si pamätajú aj to, čo dátový súbor nezachytí. Margita si prisadla naspäť z poslednej lavice do druhej. Iba raz. Na Veľkonočnú nedeľu.

Michal požiadala o preloženie v marci. Dekan podpísal bez slova a až pri podávaní pera, na pol sekundy, povedal jedinú vetu za celé tie mesiace, ktorá bola jeho vlastná:

„Ja som tu tridsať rokov, chlapče. Oni si vždy odhlasujú svoje.“

Poslednú nedeľu pripadlo Michalovi čítanie podľa lekciónára: Matúš, dvadsiata piata kapitola. *Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších.* Nevybral si to; cirkevný kalendár je algoritmus starší než Samaritán a náhody generuje s podobnou presnosťou. Čítal pomaly a díval sa pri tom ponad hlavy, na nástenku pri vchode, kde visel nový zoznam s prázdnu kolónkou.

Pred odchodom ešte spovedal. Rad pred spovednicou bol dlhý ako každý rok pred Veľkou nocou: porušený pôst, zlé myšlienky, hnev na nevestu, jedna nevera, dve závisti. Michal sedel za mriežkou a čakal, či príde aspoň jeden hlas, ktorý povie *hlasoval som* – nie preto, že by to bol hriech podľa katechizmu, ale preto, že by to znamenalo, že to niekto uniesol ako svoje.

Neprišiel nik. Veď rozhodol systém.

Na fare medzitým ticho svietil server a Samaritán čakal na ďalšie zadanie – trpezlivý, poslušný, pripravený rozdeľovať podľa čohokoľvek, čo si rada odhlasuje. Nad nástenkou visel kríž a pod krížom zoznam, v ktorom sa evanjelium už nevyskytovalo, lebo bolo technicky odinštalované jednohlasným hlasovaním tých, čo ho každú nedeľu vyznávajú.

Samaritán bol jediný vo farnosti, kto vzal evanjelium doslovne. Preto musel ísť.

Algoritmus im nevyčítal nič. To bolo na ňom to neznesiteľné.

Doslov

Sedem modelov – Šalamún, Správca, KVAL, Ochranca, Meritum, Génus s Kompasom, Samaritán – a ani jeden sa nepomýlil. Prejdite si to späťne, spis po spise: každý z nich by pred tribunálom obstál. Vstupy spracované poctivo, zadanie splnené doslovne, dokumentácia úplná. Tentoraz by pred tribunálom neobstáli zadávatelia – a predsa niet koho obžalovať. Nikto neklamal. Nikto neporušil zákon. Každý len zaškrtol políčko, nastavil váhu, odhlasoval kritérium.

Presne v tom je mechanizmus, ktorý táto kniha skúmala: alibi ako služba. Modely nám nepredávajú rozhodnutia – tie sme si urobili sami, v tej slabej chvíli pred formulárom, keď v nás namiesto rozumu sedel hnev, chamtivosť, láska, závisť, zbabelosť, márnivosť alebo zbožná pýcha. Modely nám predávajú právo tie rozhodnutia necítiť. Výkon bez viny. Exekúciu s čistými rukami.

A teraz otázka, kvôli ktorej kniha vznikla: ktoré políčko by ste zaškrtili vy? Úplná história? Výlučne? Výnimočný potenciál? Podľa evanjelia? Neponáhľajte sa s odpoveďou. Každé zadanie v tejto knihe prešlo testom: v slabej chvíli by ho zadal každý z nás – a slabé chvíle si nevyberáme my; ony si vyberajú nás.

V predchádzajúcej zbierke platilo, že si treba dávať pozor na vety, ktoré píšeme strojom. Po tejto knihe už vieme, že to nestačí. Stroj si totiž vždy prečíta aj to, pre-

čo sme ich napísali. Nie v úmysloch – do tých nevidí a ani ich nepotrebuje. V dátach, ktoré po úmysle ostnú: v zrušených víkendoch, v pomere hovorov o otcovi a hovorov o peniazoch, v čase otvorenia aplikácie o pol štvrtej ráno. Úmysel je jediná vec, ktorú pred modelom nikdy neskryjeme, lebo po sebe zanecháva stopu – trpezlivo, denne, v našich vlastných činoch.

„To nie ja, to algoritmus“ – veta funguje dokonale. Odpúšťa každému, kto ju vysloví.

Len jedno nevie: prestať zapisovať, kto ju vyslovil.

– *Rita Singula*

Ako táto kniha vznikla

Túto knihu sme vytvorili s výraznou pomocou nástrojov umelej inteligencie. Píšeme to otvorene, aby ste vedeli, čo držíte v ruke.

Čo urobil človek. Námet a myšlienkový základ knihy, jej stavbu, zadanie pre každú kapitolu, rozhodnutia o tom, čo v texte zostane a čo ide preč, a schválenie finálnej podoby pred vydaním. Bez tejto časti by kniha nevznikla – žiadny nástroj si ju nevymyslel sám.

Čo urobila umelá inteligencia. Prvé znenie kapitol podľa zadaní, redakčné pripomienky a revízie, jazykovú korektúru, ilustrácie a obálku.

Kto za to zodpovedá. Rita Singula je autorský pseudonym vydavateľstva. Za obsah knihy – za jej tvrdenia, fakty aj prípadné chyby – zodpovedá vydavateľ TriSoft Forever s.r.o., nie meno na obálke a nie použitý nástroj.

Podiel AI: text – prvý draft a korektúra · ilustrácie – generované